

Kondycja ekonomiczna dominujących podkarpackich przedsiębiorstw w warunkach kryzysu gospodarczego

Marek Smoleń¹, Katarzyna Grzebyk²

Wprowadzenie

W warunkach rynkowych każde przedsiębiorstwo jest zmuszone efektywnie wykorzystywać posiadane zasoby rzeczowe i finansowe oraz potencjał pracowników, zdobywać nowych i utrzymywać dotychczasowych klientów, usprawniać procesy technologiczne oraz skutecznie zarządzać [Sawicki 2000: 13]. Tendencje rozwojowe współczesnej gospodarki sprawiają, że dotychczas obowiązujące strategie, metody oraz struktury nie są w stanie zapewnić przedsiębiorstwom silnej pozycji rynkowej. Do tendencji tych można zaliczyć rozwój technologii informacyjnych i komunikacyjnych postrzeganych jako siła napędowa pozostałych trendów zmian, tj. globalizacji oraz zmian strukturalnych dotychczasowej gospodarki w kierunku gospodarki informacji i wiedzy. Przetrawanie i rozwój przedsiębiorstw zależy więc od wytworzenia przewagi konkurencyjnej, w budowaniu której szczególnego znaczenia nabiera wiedza [Smoleń 2012: 11]. Każda organizacja „ucząca się”, aby stać się „inteligentnym innowatorem”, posiadając zdolności adaptacyjne i dużą elastyczność, powinna kłaść nacisk na działania, do których można zaliczyć: kreowanie wartościowych efektów dla organizacji w postaci innowacji, ciągłe uczenie się wszystkich członków organizacji, adaptację do zmian zachodzących w otoczeniu i nieustający rozwój oraz weryfikację i zmianę modeli myślowych swoich pracowników [Mikuła i in. 2007: 44].

Konkurencyjność jest cechą relatywną, tzn. konkretną cechą systemu gospodarczego ujawniającą się w porównaniach z innymi gospodarkami [Świtalski 2005: 165]. Konkurencyjność jest środkiem do podnoszenia poziomu życia społecznego. Ten społeczny charakter odzwierciedla definicja OECD, według której konkurencyjność to zdolność przedsiębiorstw, regionów do sprostania międzynarodowej konkurencji oraz do zapewnienia relatywnie wysokiego poziomu zatrudnienia na trwałych podstawach i relatywnie wysokiej stopy zwrotu od zastosowanych czynników produkcji [Wysokińska 2004: 256].

Każde przedsiębiorstwo w zależności od stanu zasobów własnych oraz stanu otoczenia podejmuje odpowiednie strategie wzrostu, stabilizacji lub obronne czy też

¹ Dr Marek Smoleń, Katedra Ekonomiki i Zarządzania, Wydział Ekonomii, Uniwersytet Rzeszowski

² Lic. Katarzyna Grzebyk, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

kombinacje. Przedsiębiorstwo dąży do wzrostu swojej wartości, podejmując różne strategie budowania wartości, jednak w niektórych okresach zmuszone jest do przyjęcia innych strategii stabilizujących jego pozycję w otoczeniu (strategie stabilizacji), czy też strategii broniące jego pozycji przed naporem konkurencji. Przedsiębiorstwo dąży do wzrostu, gdyż ten jest generatorem maksymalizującym zysk. Ponadto wzrost zapewnia przedsiębiorstwu zdobycie siły ekonomicznej potrzebnej do walki z konkurencją oraz do zwiększenia bezpieczeństwa finansowego [Pierścionek 1997: 208–209].

Właściwa strategia zarządzania dotycząca rozwiązywania problemów bieżących polega na szybkim reagowaniu na pojawiające się sytuacje przy jednoczesnym rozumieniu i rozpoznaniu skutków tych reakcji. Jeżeli strategia jest prawidłowo sformułowana, to będzie sprzyjać maksymalnemu wykorzystaniu szans i silnych stron firmy przy jednoczesnej minimalizacji wpływów zagrożeń, a także likwidacji słabych stron przedsiębiorstwa. Strategia przedsiębiorstwa powinna rozstrzygać o: sposobie konkurowania (strategii, produkcji, dystrybucji, wytwarzania), miejscu rywalizacji – czyli wyborze pola współzawodnictwa – oraz rozpoznaniu konkurentów na rynku.

Celem opracowania jest prezentacja kształtowania się dynamiki wzrostu wybranych parametrów diagnozujących i obrazujących kondycję ekonomiczną dominujących przedsiębiorstw podkarpackich w 2007, 2010 i 2012 roku, czyli w okresie kryzysu gospodarczego. Realizując cel, wykorzystano wyniki empiryczne rankingu przedsiębiorstw według przyjętych cech diagnostycznych grupujących przedsiębiorstwa regionu. W materiale tabelarycznym ukazano cechy, które były podstawą grupowania, oraz te przedsiębiorstwa, które osiągnęły najlepsze parametry i tym samym pozycję w rankingu. „Złota Setka” zawiera uszeregowanie 100 przedsiębiorstw regionu, w niniejszym opracowaniu zamieszczono wyniki uzyskane przez pierwszą „piątkę” przedsiębiorstw ze „Złotej Setki”.

Wsparcie funkcjonujących na danym obszarze przedsiębiorstw jest w coraz większym stopniu ujmowane w strategii rozwoju regionów i państw jako kształtowanie przewagi konkurencyjnej. Współpraca i konkurencja przedsiębiorstw z kolei stymuluje ich innowacyjność, która jest główną drogą do wzrostu ich rentowności. Obecnie priorytetowym warunkiem rozwoju i działalności przedsiębiorstw na rynku międzynarodowym jest tworzenie i wdrażanie innowacji, które są niezbędne podczas przechodzenia do gospodarki opartej na wiedzy. Dzięki tym działaniom wzrasta znaczenie regionu podkarpackiego w kształtowaniu sytuacji kraju zarówno społecznej, jak i gospodarczej i coraz częściej jest postrzegany jako źródło informacji warunkujące rozwój wiedzy, umiejętności i innowacji. Problematyka dotycząca źródeł i determinant przewag konkurencyjnych nie jest jednoznaczna. Poglądy w tej kwestii i doktryny ekonomiczne ulegają zmianie na miarę nowych czasów [Filip 2004: 61]. Kluczowym jednak problemem jest osiągnięcie tej przewagi, która warunkuje przetrwanie i rozwój [Oblój 2007: 22]. Jej istotą w przedsiębiorstwach jest trwale osiągnięcie ponadprzeciętnej rentowności (wartości dodanej).

Konkurencyjność jest oznaką zdolności do dostarczania towarów i usług na określonym rynku w określonym czasie i formule poszukiwanej i akceptowanej przez nabywców po cenach, które są co najmniej tak korzystne lub bardziej niż ceny oferowane przez innych potencjalnych dostawców [Adamowicz 2000: 20]. Miarą zdolności konkurencyj-

nej regionu jest także ukształtowanie gospodarki lokalnej, aby gwarantowała odpowiedni poziom dochodów realnych jej mieszkańcom [Mora, Smoleń 2000: 141].

Kondycja ekonomiczna wiodących przedsiębiorstw Podkarpacia w latach 2007–2012

Osiągnięcie zamierzonego celu przez przedsiębiorstwo determinują takie czynniki, jak: koniunktura gospodarcza w kraju – w tym przede wszystkim w zakresie takich parametrów, jak wielkość PKB i wskaźniki jego wzrostu, wskaźnik inflacji, wskaźniki konsumpcji indywidualnej i rynku zatrudnienia – utrzymanie dobrych relacji z dostawcami spółki, pozycja przedsiębiorstwa na rynku, jakość oferowanych produktów, poszerzanie oferty dla klientów, potencjał logistyczny, wykwalifikowana kadra zarządzająca, skuteczność przyjętej strategii rozwoju.

Dylemat, przed którym stoi każde przedsiębiorstwo działające w warunkach niepewności, sprowadza się do odpowiedzi na pytanie: jakie działania należy przedsięwziąć, aby odnieść sukces, jakimi środkami i w jaki sposób należy dążyć do zrealizowania przyjętych zadań? „Złota Setka” potwierdza dobrą dynamikę podkarpackich przedsiębiorstw. Podkreślić należy, że o wynikach ekonomicznych osiągniętych przez dominujące przedsiębiorstwa w przyjętym rankingu zadecydowała aktywność, czyli poszukiwanie nowych pomysłów na oferowane nowe produkty i usługi oraz codzienna praca tysięcy pracowników.

Należy również stwierdzić, że coraz więcej podkarpackich przedsiębiorstw podejmuje konsolidację poprzez tworzenie grup kapitałowych. Dynamika rozwoju przedsiębiorstw stwarza szanse na dalszy rozwój, a w perspektywie na wyższy poziom płac i zatrudnienia w gospodarce regionu. Globalizacja, internacjonalizacja i integracja wyznaczają coraz większej liczbie podkarpackich firm strategię rozwoju i utrzymania się na coraz bardziej konkurencyjnym światowym rynku.

Jak wynika z tabeli 2. przedstawiona piątka przedsiębiorstw osiągnęła roczne wskaźniki dynamiki przychodów w przedziale od 120 do 240% (2007 rok), a więc w zakresie nieporównywalnym z dynamiką przychodów innych firm, z dynamiką przychodów sektorów oraz całej gospodarki. Drugie miejsce firmy ZETO świadczy o wzroście zainteresowania informatyką i ekspansji wdrożeń informatycznych. Niemal osiemdziesięcioprocentowa dynamika wzrostu przychodów spółki akcyjnej „Makarony Polskie” świadczy o dynamice rozwoju podmiotu funkcjonującego na niezwykle konkurencyjnym rynku popularnych produktów żywnościowych.

Tabela 1. ukazuje zestawienie przedsiębiorstw według kryterium przychodów ze sprzedaży, natomiast w tabeli 2. przedstawiono dynamikę wzrostu przychodów ze sprzedaży w gospodarce regionu w relacji do 2011 roku (w wymiarze procentowym). Ekstremalna rozpiętość tej dynamiki jest znacząca dla pięciu przedsiębiorstw z listy, waha się od wzrostu od około 350% do około 160%. To wynik zdecydowanego skoku, jaki uzyskały wskazane przedsiębiorstwa w odniesieniu do tego parametru. Dane zawarte w tabeli 3. informują, że począwszy od 2007 roku wiodącą pozycję w sprzedaży eksportowej uzyskuje Firma Oponiarska Dębica S.A., a wartość tej sprzedaży systematycznie i to znacząco rośnie. Podkreślić należy, że wskazane w tej

tabeli przedsiębiorstwa stanowią istotne ogniwa kreowania wartości poziomu PKB w wymiarze regionalnym.

Tabela 1. Lista największych przedsiębiorstw Podkarpacia

Miejsce	Nazwa przedsiębiorstwa 2007	Lokalizacja	Przychody ze sprzedaży w 2007 r. (tys. zł.)	Nazwa przedsiębiorstwa 2010	Lokalizacja	Przychody ze sprzedaży 2010r. (tys. zł)	Nazwa przedsiębiorstwa 2012	Lokalizacja	Przychody ze sprzedaży 2012r. (tys. zł)
1	Firma Oponiarska DĘBICA S.A.	Dębica	1 547 678	PGE Obrót S.A.	Rzeszów	12 914 844	PGE Obrót S.A.	Rzeszów	12 609 853
2	ORLEN-PETRO-TANK Sp. z o.o.	Widelka	1 325 445	Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe SPECJAŁ Sp. z o.o.	Rzeszów	3 636 082	ASSECO Poland S.A. GRUPA KAPITAŁOWA	Rzeszów	5 529 100
3	ASSECO Poland S.A. GRUPA KAPITAŁOWA	Rzeszów	1 282 821	ASSECO Poland S.A. GRUPA KAPITAŁOWA	Rzeszów	3 237 733	ORLEN-PETRO-TANK Sp. z o.o.	Widelka	3 296 320
4	Rzeszowski Zakład Energetyczny S.A.	Rzeszów	1 245 806	ORLEN-PETROTANK Sp. z o.o.	Widelka	2 319 786	Firma Oponiarska DĘBICA S.A.	Dębica	2 009 576
5	KRONO-SPAN Sp. z o.o.	Mielec	1 103 979	Firma Oponiarska DĘBICA S.A.	Dębica	1 834 063	Bać-Pol S.A. Grupa Kapitałowa	Rzeszów	1 232 010

Źródło: Na podstawie wyników badań realizowanych przez Wyższą Szkołę Zarządzania w Rzeszowie „Złota Setka” oraz Gazeta Codzienna „Nowiny” za *Listą 500* „Rzeczpospolitej”

W tabeli 4. przedstawiono przedsiębiorstwa osiągające najwyższy zysk netto. Grupę tę stanowią firmy różnych branż gospodarki, jednak zdecydowanie dominuje tu jedna z największych firm europejskich ASSECO Poland S.A., która uosabia gospodarkę nowoczesną opartą na wiedzy i technologii. Na uwagę zasługuje imponujący wzrost wartości zysku netto począwszy od 2007 roku.

W 2007 roku po raz pierwszy w historii gospodarczej Polski eksport przekroczył 100 miliardów euro. W tym rosnącym eksporcie dobrze zapisują się podkarpackie przedsiębiorstwa, z których 9 spośród 10 z największą sprzedażą eksportową zwiększyło swoje przychody z rynków całego świata. Oznacza to, że menadżerowie potrafią konkurować na zagranicznych rynkach, szczególnie Unii Europejskiej. Najlepszą

więc drogą do sukcesu przedsiębiorstwa jest skuteczne zarządzanie oraz odpowiednia strategia eksportowa. W tabeli 3. przedstawiono listę 5 przedsiębiorstw ze względu na to kryterium.

Tabela 2. Lista największych przedsiębiorstw Podkarpacia według dynamiki przychodów ze sprzedaży

Miejsce	Nazwa przedsiębiorstwa 2007	Wzrost (2006=100%)	Nazwa firmy 2010	Wzrost (2009=100%)	Nazwa firmy 2012	Wzrost (2011=100%)
1	Huta STAŁOWA WOLA S.A.	236,4	RESBUD S.A.	240,2	ML System Sp. z o.o.	353,48
2	ZETO Rzeszów Sp. z o.o.	204,0	Best Construction Sp. z o.o.	200,2	Borgwarner Poland Sp. z o.o.	344, 73
3	POLIKAT S.A.	186,4	Fabryka Wagonów Gniewczyzna S.A.	195,9	Hurt-Papier Ryszard Cebula Sp.j.	312,53
4	Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe INTEGRAL Sp. z o.o.	182,8	AUTOPART S.A.	181,8	MTU Aero Engines Polska Sp. z o.o	287,61
5	Makarony Polskie S.A.	179,9	Przedsiębiorstwo Budowlane RESBEX Sp. z o.o.	181,2	ICN Polfa Rzeszów S.A.	162,00

Źródło: Na podstawie badań zrealizowanych przez WSZ w Rzeszowie „Złota Setka” oraz Gazeta Codzienna „Nowiny” za *Listą 500 „Rzeczpospolitej”*

Tabela 3. Lista największych przedsiębiorstw Podkarpacia według sprzedaży eksportowej

Miejsce	Nazwa przedsiębiorstwa 2007	Sprzedaż eksportowa (w tys. zł.)	Nazwa przedsiębiorstwa 2010	Sprzedaż eksportowa (w tys. zł.)	Nazwa przedsiębiorstwa 2012	Sprzedaż eksportowa (w tys. zł.)
1	2	3	4	5	6	7
1	Firma Oponiarska DĘBICA S.A.	1 175 144	Firma Oponiarska DĘBICA S.A.	1 357 491	Firma Oponiarska DĘBICA S.A.	1 739 416
2	NOWY STYL Krosno Sp. z o.o. GRUPA KAPITAŁOWA	535 561	Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego PZL-RZESZÓW S.A.	751 649	NOWY STYL Krosno Sp. z o.o. GRUPA KAPITAŁOWA	840 277
3	ATS Stahlschidt & Maiworm Sp. z o.o.	437 890	KIRCHHOFF S.A.	372 030	KIRCHHOFF Polska Sp. z o.o.	573 553

1	2	3	4	5	6	7
4	DRESSTA Sp. z o.o.	310 209	HANDLOPEX S.A.	261 623	Borgwarner Poland Sp. z o.o.	480 821
5	Huta STAŁOWA WOLA S.A.	292 320	Sanockie Zakł. Przemysłu Gu- mowego STOMIL Sanok S.A. GRUPA KAPITAŁOWA	259 515	Sanockie Zakł. Przemysłu Gu- mowego STOMIL Sanok S.A. GRUPA KAPITAŁOWA	400 392

Źródło: Na podstawie wyników badań realizowanych przez Wyższą Szkołę Zarządzania w Rzeszowie „Złota Setka” oraz Gazeta Codzienna „Nowiny” za *Listę 500* „Rzeczpospolitej”.

Tabela 4. Lista 5 największych przedsiębiorstw Podkarpacia według udziału eksportu w sprzedaży

Miej- sce	Nazwa przedsię- biorstwa 2007	Udział sprzedaży eksportowej (w%)	Nazwa firmy 2010	Udział sprzedaży eksportowej (w%)	Nazwa firmy 2012	Udział sprzeda- ży eks- portowej (w%)
1	Zakład Przetwórstwa Owocowo – Warzywnego ORZECH Sp. z o.o.	95,1	GOODRICH – Krosno Sp. z o.o.	99,8	Goodrich Aerospace Poland Sp. z o.o.	96,8
2	GOODRICH – Krosno Sp. z o.o.	94,2	Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego PZL-Rzeszów S.A.	89,8	Borgwarner Poland Sp. z o.o.	92,3
3	POLIKAT S.A.	80,7	Fabryka Wagonów GNIEWCZYNA S.A.	84,0	Firma Oponiarska DĘBICA S.A.	86,6
4	ATS Stahlschidt & Maiworm Sp. z o.o.	79,7	POLIKAT S.A.	84,0	NOWY STYL Krosno Sp. z o.o. GRUPA KAPITAŁOWA	84,0
5	DRESSTA Sp. z o.o.	76,4	Zakład Metalur- giczny WSK Rzeszów Sp. z o.o.	83,3	Zakład Metalur- giczny WSK Rzeszów Sp. z o.o.	83,4

Źródło: Na podstawie wyników badań realizowanych przez Wyższą Szkołę Zarządzania w Rzeszowie „Złota Setka” oraz Gazeta Codzienna „Nowiny” za *Listę 500* „Rzeczpospolitej”

Tabela 5. Największe przedsiębiorstwa Podkarpacia według zysku netto

Miej-sce	Nazwa przedsię-biorstwa 2007	Zysk netto (w tys. zł)	Przedsiębiorstwo 2010	Zysk netto (w tys. zł)	Przedsiębior-stwo 2012	Zysk netto (w tys. zł)
1	ASSECO Poland S.A. GRUPA KAPITAŁOWA	190 690	ASSECO Poland S.A. GRUPA KAPITAŁOWA	498 894	ASSECO Poland S.A. GRUPA KAPITAŁOWA	555 900
2	ICN POLFA Rze-szów S.A.	116 396	PGE Obrót S.A.	190 334	PGE Obrót S.A.	220691
3	BRW Sp. z o.o.	80 630	ICN POLFA Rzeszów S.A.	117 110	ICN POLFA Rzeszów S.A.	147305
4	HSW – Huta Stali Jakościowych S.A.	66 897	Firma Oponiarska DĘBICA S.A.	81 686	Firma Oponiarska DĘBICA S.A.	93426
5	NOWY STYL Kro-sno Sp. z o.o. GRUPA KAPITAŁOWA	64 465	PGE Górnictwo i Energe-tyka Konwencjonalna S.A. O/Elektrociepłownie Rzeszów	61 665	Borgwarner Po-land sp. z o.o.	93393

Źródło: Na podstawie wyników badań realizowanych przez Wyższą Szkołę Zarządzania w Rzeszowie „Złota Setka” oraz Gazeta Codzienna „Nowiny” za Listą 500 „Rzeczpospolitej”

Tabela 6. Lista 5 największych przedsiębiorstw Podkarpacia według poziomu zatrudnienia

Miej-sce	Nazwa przedsiębiorstwa	2007	Nazwa firmy	2010	Nazwa firmy	2012
1	2	3	4	5	6	7
1	NOWY STYL Krosno Sp. z o.o. GRUPA KAPITAŁOWA	6500	ASSECO Poland S.A. GRUPA KAPITAŁOWA	13 638	NOWY STYL Krosno Sp. z o.o. GRUPA KAPITAŁOWA	5453
2	Krośnieńskie Huty Szkła KROSNO S.A. GRUPA KAPITAŁOWA	4823	Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego PZL-RZESZÓW S.A.	3 661	ASSECO Poland S.A. GRUPA KAPITAŁOWA	3007

1	2	3	4	5	6	7
3	ASSECO Poland S.A. GRUPA KAPITAŁOWA	4609	Firma Oponiarska DĘBICA S.A.	2 819	Firma Oponiarska DĘBICA S.A.	2951
4	Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego PZL-RZESZÓW S.A.	4108	Przedsiębiorstwo Produkcyjno- Handlowo- Usługowe SPECJAŁ Sp z o.o. 1	2 737	VGH STEEL TRADING S.A.	2545
5	Firma Oponiarska DĘBICA S.A.	2651	Sanockie Zakł. Przemysłu Gumo- wego STOMIL Sanok S.A. GRUPA KAPITAŁOWA	2 309	Sanockie Zakł. Przemysłu Gumo- wego STOMIL Sanok S.A. GRUPA KAPITAŁOWA	2362

Źródło: Na podstawie wyników badań realizowanych przez Wyższą Szkołę Zarządzania w Rzeszowie „Złota Setka” oraz Gazeta Codzienna „Nowiny” za *Listę 500* „Rzeczpospolitej”

Tabela 7. Lista 5 spółek Podkarpacia o najwyższej kapitalizacji giełdowej

Miej- sce	Nazwa przedsiębiorstwa	Kapitaliza- cja (w mln zł) na ko- niec 2007	Nazwa firmy	Kapitaliza- cja w mln zł. na koniec 2010	Nazwa firmy	Kapitaliza- cja w mln zł. na koniec 2012
1	ASSECO Poland S.A. GRUPA KAPITAŁOWA	3 755,10	ASSECO Poland S.A. GRUPA KAPITAŁOWA	4215,7	ASSECO Poland S.A. GRUPA KAPITAŁO WA	3718,4
2	Firma Oponiarska DĘBICA S.A.	1 452,00	Firma Oponiarska DĘBICA S.A.	897,2	Firma Opo- niarska DĘBICA S.A.	855,8
3	ZELMER Rzeszów S.A.	957,60	ŚNIEŻKA S.A.	582,8	ZELMER Rzeszów S.A.	597,1
4	ŚNIEŻKA S.A.	651,00	ASSECO South Eastern Group S.A.	576,2	ŚNIEŻKA S.A.	535,1
5	STOMIL Sanok S.A.	530,50	ZELMER Rzeszów S.A.	538,1	ASSECO South Eastern Group S.A.	467,0

Źródło: Na podstawie wyników badań realizowanych przez Wyższą Szkołę Zarządzania w Rzeszowie „Złota Setka” oraz Gazeta Codzienna „Nowiny” za *Listę 500* „Rzeczpospolitej”

Tabela 8. Przedsiębiorstwa Podkarpacia według rentowności sprzedaży netto

Miej-sce	Przedsiębiorstwo 2007	Stopa rentowności sprzedaży (w%)	Przedsiębiorstwo 2010	Stopa rentowności sprzedaży (w%)	Przedsiębiorstwo 2012	Stopa rentowności sprzedaży (w%)
1	ICN POLFA Rzeszów S.A.	29,56	PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna S.A. O/Elektrociepłownie Rzeszów	25,98	PPHU CORPORES Sp. z o.o.	50,1
2	Elektrociepłownia Nowa Sarzyna Sp. z o.o.	19,64	ICN POLFA Rzeszów S.A.	24,17	Karpacka Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. – Oddz. Zakł. Gazowniczy w Rzeszowie	34,2
3	BRW Sp. z o.o.	18,97	Karpacka Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. – Oddz. Zakł. Gazowniczy w Rzeszowie	21,64	BORGWARNER POLAND Sp. z o.o.	17,9
4	Zakłady Wyrobów Powlekanych SANWIL w Przemysłu S.A. GRUPA KAPITAŁOWA	17,72	Przedsiębiorstwo Produkcji Kruszywa i Usług Geologicznych KRUSZGEO S.A.	17,20	ICN POLFA Rzeszów S.A.	17,0
5	TIKKURILA COATINGS Sp. z o.o.	17,13	BAUDZIEDZIC Sp. z o.o.	16,29%	Elektrociepłownia Nowa Sarzyna Sp. z o.o.	15,5

Źródło: Na podstawie wyników badań realizowanych przez Wyższą Szkołę Zarządzania w Rzeszowie „Złota Setka” oraz Gazeta Codzienna „Nowiny” za Listą 500 „Rzeczpospolitej”

Na przestrzeni kilku lat udział eksportu w przychodach ze sprzedaży w podkarpackich przedsiębiorstwach jest wyższy niż średnia dla kraju. Wiodące firmy nadają ton rozwojowi gospodarcemu regionu podkarpackiego. Chociaż globalny przyrost zatrudnienia w pięciu największych przedsiębiorstwach wynosi zaledwie 1000 osób, to należy pamiętać, że mniejsze podmioty funkcjonujące obok tych największych prowadzą właściwą dla siebie i rynku kooperację. To one zanotowały większy wzrost zatrudnienia w regionie. Pozytywnie wpływa to na wizerunek regionu, czego wyznacznikiem są zachowania firm światowych, które ulokowały w regionie swoje siedziby i przyczyniają się do rozwoju gospodarczego.

W tabeli 6. ukazano liczbę zatrudnionych w wiodących przedsiębiorstwach Podkarpacia. Spowolnienie gospodarcze istotnie rzutuje na fluktuację zatrudnienia w przedsiębiorstwach. Analizując 2012 rok, mimo spowolnienia gospodarczego niektóre firmy, takie jak Nowy Styl Krosno, VGH Steeltrading S.A. oraz Sanockie Zakłady Przemysłu Gumowego nieznacznie zwiększyły zatrudnienie o kilka procent, a firma ASSECO POLAND i Firma Oponiarska Dębica zmniejszyły zatrudnienie o 2 do 2,5%.

Region podkarpacki należy do tych, które mogą się poszczycić posiadaniem przedsiębiorstw na Giełdzie Papierów Wartościowych. W 2007 roku region reprezentowało na giełdzie 14 spółek, jednak wartość rynkowa ASSECO Poland – pierwszej spółki giełdowej Rzeszowa, była większa o blisko osiemset milionów złotych od wartości 12 spółek giełdowych Podkarpacia. Udział obrotów akcjami podkarpackich spółek giełdowych liczonych do ich kapitalizacji był bardzo niski i dla 11 z nich nie przekraczał 0,6%. Rekordowa w zakresie wartości obrotów była firma ASSECO Poland z obrotami większymi od łącznej wielkości obrotów pozostałych 13 spółek.

Interesującymi miernikami, które przedstawiają sytuację ekonomiczno-finansową przedsiębiorstwa, są parametry rentowności. Analizując dane tabeli 8., należy stwierdzić, że odnotowuje się systematyczną poprawę rentowności sprzedaży netto podkarpackich firm, co oznacza wzrost potencjału ekonomicznego przedsiębiorstw regionu. Na uwagę zasługują imponujące parametry stopy rentowności sprzedaży szczególnie dwóch pierwszych przedsiębiorstw z listy.

Gospodarka rynkowa daje przedsiębiorstwom swobodę działania i podejmowania decyzji, lecz zwiększa ich odpowiedzialność. Niemal każda decyzja gospodarza, inwestycyjna czy finansowa, ma w sobie pewne elementy ryzyka i niepewności. Na największe ryzyko narażone są firmy, które zaniechały monitorowania klientów i poczyniły konkurencji oraz nie poprawiają oferty pod względem dostarczanych wartości. Firmy także postrzegają swój biznes jako przedsięwzięcie krótkoterminowe, napędzane wyłącznie wielkością sprzedaży i nie dbają o zadowolenie akcjonariuszy, pracowników, dostawców i partnerów handlowych. Podstawą funkcjonowania przedsiębiorstwa w gospodarce rynkowej jest sprawny system informacji marketingowej. Umożliwia on zmniejszenie niepewności i ryzyka w procesach decyzyjnych związanych z dokonanymi wyborami rynkowymi oraz kształtowaniem strategii przedsiębiorstwa.

Podsumowanie

Dominujące przedsiębiorstwa regionu stawiają na innowacyjność i poszukują swoich szans na rozwój, łącząc tradycję z nowoczesnością. Osiągnięcie pozycji w przyjętym rankingu to wynik systematycznej pracy przez wiele lat oraz budowy stabilnych powiązań z kooperantami i klientami. Podkarpacie nawet w warunkach kryzysu systematycznie poszukuje swojego miejsca na mapie gospodarczej Polski i Europy.

Zwraca uwagę również fakt, iż przedstawione w opracowaniu firmy często podejmują współpracę z przedsiębiorstwami o uznanej pozycji na światowym rynku. Nadanie lokat firmom regionu pozwala na prezentację potencjału i ich możliwości, które inspirują do podejmowania wyzwań w rywalizacji między przedsiębiorstwami, a to aktywizuje przeszłość gospodarza regionu. Wyniki osiągnięte przez przedsiębiorstwa regionu, przedstawione na podstawie parametrów obliczanych według standardów światowych, kształtują obraz regionu w licznych analizach porównawczych między regionami europejskimi.

Budując strategię restrukturyzacji przedsiębiorstwa w aktualnych warunkach ekonomicznych, należy uwzględnić kilka obszarów analizy, które zdecydują o jej

skuteczności i efektywności. W obszarze finansów należy mieć na uwadze strukturę kapitałów oraz poziom zadłużenia, poziom kapitałochłonności produkcji, poziom optymizmu prognoz, dostęp do źródeł finansowania oraz dynamikę inwestycji. W obszarze zarządzania należy uwzględnić elastyczność struktury organizacyjnej, skuteczności nadzoru i kontroli oraz posiadane doświadczenie w dotychczasowej działalności, które umożliwia działalność przedsiębiorstwa w warunkach dekonunktury lub spowolnienia gospodarczego. W obszarze rynku należy uwzględnić natężenie siły konkurentów, udział w rynku oraz potencjalne możliwości uruchamiania nowych rynków zbytu oraz poziom rozpoznania rynkowego przez klientów dotyczącego oferowanych produktów lub usług.

Bibliografia

- Adamowicz A., 2000, *Polityka ochrony konkurencji i konkurencyjności w kompleksie rolno-żywnościowym*. Wyd. AR w Lublinie, Lublin.
- Filip P., 2004, *Zastosowanie analizy finansowej do oceny źródeł finansowania rozwoju działalności gospodarczej* [w:] *Rachunkowość a zintegrowane zarządzanie przedsiębiorstwem*, red. E. Nowak, Wyd. WSIZ, RS Druk, Rzeszów.
- Mikula B., Pietruszki-Ortyl A., Potocki A., 2007, *Podstawy zarządzania przedsiębiorstwami w gospodarce opartej na wiedzy*, DIFIN, Warszawa.
- Mora M., Smoleń M., 2000, *Uwarunkowania konkurencyjności gospodarczej gminy*, Wyd. AR w Lublinie, Lublin.
- Oblój K., 2007, *Strategia organizacji. W poszukiwaniu trwałej przewagi konkurencyjnej*, PWE, Warszawa.
- Pierścionek Z., 1997, *Strategie rozwoju firmy*, PWN, Warszawa.
- Sawicki K., 2000, *Analiza kosztów firmy*, PWE, Warszawa.
- Smoleń M., 2012, *Goodwill a kapitał intelektualny w dobie digital* [w:] *Lewarowa sila personelu MSP* (rezultaty międzynarodowych badań), red. M. Tkac, M. Babiak, K.W. Krupa, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz University of Economic in Bratislava, The Faculty of Business Economic with seat in Kosice i University of Drohobych.
- Świtalski W., 2005, *Innowacje i konkurencyjność*. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Wyniki badań realizowanych przez Wyższą Szkołę Zarządzania w Rzeszowie „Złota Setka” za lata 2007, 2010 i 2012 oraz Gazeta Codzienna „Nowiny” za Listą 500 „Rzeczpospolitej”.
- Wysokińska Z., 2004, *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarki. Zagadnienia teoretyczne. Wnioski dla Polski* [w:] *Konkurencyjność gospodarki Polski w warunkach integracji z UE i globalizacji*, red. J. Staszewski, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Warszawie, Warszawa.

Economic condition of dominant enterprises in podkarpackie province in times of economic crisis

Summary

Abstract: Nowadays, enterprises are forced to effective usage of its financial, material assets and the potential of employees. Strategies and methods used in management few years ago become out-of-date. Company survival depends on building competitive advantage and here big importance is put on knowledge. Every company has to learn how to adapt to new conditions and how to be creative.

Suitable strategy relies on quick problems solving and drawing conclusions. The aim of this article was to show dynamics of growth of particular parameters presenting the economic condition of key enterprises in podkarpackie province in 2007, 2010 and in 2012.

Results show that those enterprises seek its place in economic map of Poland. They put big impact on innovativeness and constantly look for new chances of development.

Key words: economic condition, enterprises, economic slowdown